

SAMENLEVING

Wanneer vinden we iemand te rijk?

Slechts 5% van de Nederlanders vindt dat er een bovengrens moet zijn aan iemands vermogen. Toch bestaat er een stroming die gelooft in herverdeling: het limitarisme. Vermogensherverdeling mag inefficiënter zijn, zegt politiek filosoof Dick Timmer, 'als het maar rechtvaardiger is'. Timmer promoveert vandaag op zijn proefschrift over rechtvaardigheid van herverdeling. Erfbelasting noemt hij een 'efficiënt en rechtvaardig' instrument.

→ **PAGINA 10**

Te rijk? 'Er zit heel wat geld bij mensen die dat niet nodig hebben'

Is het aanvaardbaar dat er superrijken zijn terwijl zoveel mensen te weinig hebben? Nee, zeggen de limitaristen, een stroming in de politieke filosofie. Ze komen met radicale ideeën voor meer herverdeling, bijvoorbeeld via veel hogere erfbelasting.

Het Democratisch Congreslid Alexandria Ocasio-Cortez riep onlangs op een galabal in New York op tot hogere belastingen voor de rijken.

FOTO: RAY TAMARRA/GETTY IMAGES

Zelfs nadat Michelangelo buitengewone rijkdom en roem had verworven, leidde de Renaissance-kunstenaar een monnikenbestaan, en overleefde hij op een korst brood en een kruik wijn per dag. Toen hij in 1564 stierf, vonden ze aan zijn bed een doos met genoeg cash om het grootste paleis van Florence te kopen. Michelangelo was een vrek, concludeerde kunsthistoricus Rab Hatfield in 2002 op basis van financieel onderzoek. 'Tegen zijn familieleden klaagde hij krap bij kas te zitten, en dat hij daarom helaas niemand kon helpen.'

Eigenlijk had Michelangelo nooit zoveel vermogen bij elkaar mogen sparen, stellen aanhangers van het 'limitarisme'. Dat is een stroming in de politieke filosofie die recent is opgeworpen en verdedigd door de Belgisch-Nederlandse filosoof Ingrid Robeyns. Die stelt dat mensen niet meer rijkdom mogen hebben dan nodig is voor een 'florerend' leven. Anders hebben ze vanuit moreel standpunt gewoon te veel.

HERVERDELING

Daar denken de superrijken zelf waarschijnlijk anders over, erkent Dick Timmer. De politiek filosoof aan de Universiteit Utrecht promoveert vandaag op zijn proefschrift over de rechtvaardigheid van herverdeling. 'Het gaat er mij om hoe de samenleving zou moeten worden vormgegeven, niet wat bepaalde individuen denken. Als je aan John de Mol vraagt wie rijk is, zal hij Jeff Bezos zeggen. Daar schieten we niets mee op.'

Hoeveel heb je nodig voor een 'florerend leven', of anders gezegd: wanneer heb je teveel? 'Als je het punt hebt bereikt waarboven je redelijkerwijs niet meer kunt claimen dat je nog meer nodig hebt omdat het nog iets toevoegt aan je leven', zegt Timmer 'Vanaf dat punt wegen de redenen om rijkdom te herverdelen zwaarder dan de mogelijkheid meer rijkdom te vergaren.'

Een enorm fortuin is 'moreel niet neutraal', vindt hij. 'Het betekent dat veel geld zit bij mensen die dat niet nodig hebben. Dat kan beter gebruikt worden om voor iedereen goed te doen, bijvoorbeeld door te investeren in publieke voorzieningen.'

Limitarisme is een radicaal, en ook binnen de politiek-filosofische gemeenschap omstreden idee, geeft Timmer toe. Het geeft een andere invulling aan wat wenselijk is dan die van economen. 'Zij kijken vooral in termen van efficiëntie naar het vraagstuk van extreme rijkdom.'

Een voorbeeld is de hoogte van vermogensbelasting. Bij een te laag tarief laat de regering mogelijke inkomsten liggen, terwijl een te hoog tarief kan leiden tot kapitaalvlucht en dus minder taksopbrengsten. Volgens de economen Gabriel Zucman en Emmanuel Saez zou volgens die afweging de belasting op de ultrarijken in de VS dubbel zo hoog mogen zijn als ze nu is (rond 30%). Het Democratische Congreslid Alexandria Ocasio-Ortez is een verklaard voorstander van hogere belastingen voor de rijken.

In Zwitserland stellen de jonge socialisten vanuit eenzelfde gedachte voor dat iedereen boven een grens van Zfr 100.000 (zo'n €92.000) aan inkomen uit aandelen, obligaties en vastgoed, de

'Zeer ongelijke verdeling van vermogen heeft gevolgen voor politieke en sociale gelijkheid'

helft meer belasting betaalt. Tot die grens geldt het normale tarief, daarboven telt het inkomen dubbel mee. Ook hier is het de bedoeling dat de overheid er in inkomsten niet op achteruitgaat. Op 26 september is er een referendum over.

Tegenstanders waarschuwen dat bedrijven en welgestelden het land zullen verlaten. 'Economen presenteren dit vaak als neutrale discussie over optimale tarieven en minimale weglekfecten', zegt Timmer. 'Maar eigenlijk gaat het om een minimale invulling van rechtvaardigheid en van hoe een samenleving eruit zou moeten zien.'

Het mag inefficiënter zijn, meent de politiek filosoof, als het maar rechtvaardiger is. 'Er moeten meerdere afwegingen spelen dan alleen economische. Een zeer ongelijke verdeling van

vermogen heeft ook gevolgen voor politieke en sociale gelijkheid.'

Extreme rijkdom kan ongeoorloofde invloed kopen in een democratie, en zelfs een megafoon zijn die de gewone stem overschreeuwt. Het bekendste voorbeeld zijn de *SuperPacs* in de VS, politieke actiegroepen waarmee rijke donoren politieke kandidaten steunen, en zo beleid proberen beïnvloeden. Ook dichterbij huis loert dat gevaar, aldus Timmer. 'Techmiljardair Steven Schuurman gaf tijdens de verkiezingscampagne meer dan €1 mln aan D66 en de Partij voor de Dieren. Je moet je afvragen of zo iets wenselijk is.'

ONDERNEMERSCHAP

Smoor je het ondernemerschap niet in de kiem als je het droombeeld van grote rijkdom weghaalt? Timmer: 'Ik denk niet dat Bill Gates in de jaren zeventig Microsoft niet had opgericht als hij geen miljardair had kunnen worden. En voor elke ondernemer die het maakt, zijn er ondernemers met evenveel talent, inzet en gelopen risico's die het niet halen.'

Toeval speelt vaak een belangrijke rol, wil hij maar zeggen. 'Ik zeg niet dat je alle rijkdom die het gevolg is van toeval moet wegnemen, maar wel dat er een bovengrens aan dat vermogen moet zijn zolang er mensen onder de armoedegrens zitten.'

Hoe groot de ongelijkheid mag zijn, is al van oudsher een vraagstuk. Volgens Plato mochten de rijksten maximaal vier keer zoveel bezitten als de armen. In deze eeuw zijn de verhoudingen extremer. Er zijn wereldwijd meer dan 2000 miljardairs, berekende ontwikkelingsorganisatie Oxfam, dubbel zoveel als een decennium geleden. Nederland staat te boek als een tamelijk egalitaire samenleving. Maar ook hier is ruim 27% van het vermogen in het bezit van de 1% rijkste huishoudens.

Wat 'aanvaardbare rijkdom' is, wil Timmer niet kwantificeren. Hij pleit voor meer onderzoek om in kaart te brengen wat Nederlanders hierover denken, en welke gevolgen rijkdom heeft op waarden als vrijheid en gelijkheid. Daar zijn een paar aanzetten voor, onder meer door Robeyns en andere collega's aan de Universiteit Utrecht. Hun studie uit 2018 leert dat twee op

Vanaf wanneer vinden Nederlanders iemand te rijk?

	Huis	Tweede huis	Auto	Aantal vakanties	Spaargeld	Aandeel dat huishouden als extreem rijk ziet
1		✗		2	€1000	0,2%
2		✗		2	€5000	0,9%
3		✗	 	3	€100.000	15,3%
4			 	3	€150.000	34,0%
5			 	3	€200.000	47,5%
6			 	5	€500.000	66,6%
7			 	5	€1 mln	82,6%
8			 	5	€2,5 mln	88,9%
9			 	5	€10 mln	94,1%
10			 	5	€70 mln	96,5%
	Twee-onder-een-kap-woning		Villa		Villa met privézwembad	Extra huis in Zuid-Frankrijk

© FD | CM Bron Universiteit Utrecht

drie Nederlanders een gezin dat twee huizen heeft, een Mercedes en een Audi bezit, plus een half miljoen spaargeld, als 'extreem rijk' zien.

Dat wil niet zeggen dat zij vinden dat de overheid die extreme rijkdom met meer fiscale druk moet wegwerken. Wel is er ruime steun voor het zwaardere belastingen van rijkdom, als dat de situatie van de minst bedeelden verbetert. Slechts 5% van de Nederlanders vindt dat er een bovengrens moet zijn aan iemands vermogen. Wel noemt 83% het een maatschappelijk probleem als extreem rijken veel meer invloed hebben op politici.

SUPERLINKS

Hoe is de ophoping van vermogen tegen te gaan? Volgens Timmer is erfbelasting daarvoor een 'effectief en rechtvaardig instrument'. Hogere belastingen op de grootste nalatenschappen kunnen bijvoorbeeld een verhoging financieren van de belastingvrije schijf in de inkomensbelasting.

Is dit geen superlinks verhaal? Timmers vindt van niet. Hij wijst erop dat grote liberale denkers zoals Adam Smith en John Stuart Mill voorstander waren van erfbelasting. Hoewel ze meenden dat de overheid zich niet moest bemoeien met rijkdom van mensen, vonden ze het nog belangrijker te voorkomen dat een erfelijke elite ontstond, want dat maakte de samenleving ongezond en onrechtvaardig.

De Italiaanse filosoof Eugenio Rignano stelde al in 1920 voor extreme rijkdom over verschillende generaties heen toenemend te belasten. De nalatenschap aan de kinderen van de erflater zou weinig belast worden, maar als die later doorschuift naar de kleinkinderen zou daar een hoger tarief voor moeten zijn.

Probleem is dat Nederlanders erfbelasting als soort van diefstal door de overheid zien, zegt Timmer. Toch hoeft een groot deel van de mensen geen erfbelasting te betalen. De doorsnee nalatenschap is €24.800, kinderen hebben een vrijstelling van €21.282. Daartegenover staat dat wie €100.000 erft van een broer of zus door de veel beperktere vrijstelling van €22.400 ruim €27.000 aan de fiscus betaalt. 'Je zou vrijstellingen kunnen verhogen, maar dan wel hogere tarieven opleggen voor alles daarboven', suggereert Timmer.

Daan Ballegeer is redacteur economie van Het Financieele Dagblad

In het kort

- Volgens het limitarisme moet individuele rijkdom beperkt blijven zolang er behoeftigen zijn.
- Vermogensherverdeling mag inefficiënter zijn, zegt politiek filosoof Dick Timmer, 'als het maar rechtvaardiger is'.
- Timmer promoveert vandaag op proefschrift over rechtvaardigheid en herverdeling.
- Een erfbelasting lijkt hem een 'efficiënt en rechtvaardig' instrument.